HUGH THOMAS

RUDOLF HESS. KAHE MÕRVA LUGU

Olen maksa- ja maolõikustele spetsialiseerunud kirurg. Põhja-Iirimaal Belfastis hargnenud rahutuste haripunktil teenisin seal mitu aastat Briti relvajõudude konsultantkirurgina. Mul kui Masgrave Parki sõjaväehaigla vanemkirurgil tuli tegemist teha vähemalt kahe tuhande laske- ja killuhaavaga. Suurem osa haavatasaamisi olid n.-ö. ametlikud, aga sekka juhtus ka mitteametlikke. Neli aastat kuulsin ma Belfasti sündmuste kohta esitatud ametlikku versiooni. Riiklikku saladust käsitlev seadus ei lasknud mul neid rahutusi õigesti hinnata.

Ma ei osanud hetkekski arvata, et puutun veel kunagi kokku säärase pettusega, nagu oli Põhja-Iirimaal: seal tegutses kuulus õhudessant- ja diversiooniüksus S.A.S., mille kohalolu ametlikult eitati (see raskendas tunduvalt üksuse sõjaväelaste haavade ravimist!). Harjusin tavaga, et laskehaavad registreeriti õnnetusjuhtumitena ja killuhaavad tunnistati autoõnnetuse tagajärjeks. Just siis kujunes mul harjumus pidada tõsiasjadel rajanevat sündmuste päevikut. Harjusin ka sellega, et vahel läksid päevikumärkmed kaduma ja väejuhatus kutsus mind üha Londonisse. Mu truualamlikele tunnetele apelleerides üritati mulle seal selgeks teha, et tegelikkuse tõepärane kujutamine pole ühiskonna huvides. Ma ei täitnud seda nõudmist ega lasknud ennast mõjutada.

1972. aastal saadeti mind Berliini Briti sõjaväehaigla vanemkirurgiks. Muuseas oli minu kohustus ravida vangi number 7 — Rudolf Hessi*. Kui sõjaväelastel oli, mida varjata, siis

*Hess, Rudolf (26. apr. 1894—17. aug. 1987), Saksa fašistlik poliitik. Oli nov. 1923 Müncheni putši juhte, a-st 1925 Adolf Hitleri isiklik sekretär ja lähemaid kaastöölisi, a-st 1933 Hitleri asetäitja parteis, a-st 1939 Hitleri teine ametlik järglane (Hermann Göringi kõrval). Senise versiooni kohaselt lendas 10. mail 1941 Suurbritanniasse, et pakkuda rahu Saksamaa pretensioonide rahuldamise tingimusel. Vangistati seal ja mõisteti 1946 Nürnbergis ühe peamise sõjaroimarina eluajaks vangi. (Toim.)

talitati valesti, nimelt mind Berliini lähetades. Loomulikult ei teadnud nad Hessi ehtsusest rohkem kui mina. Enamik Berliinis teenivaid Briti kirurge valdas liiga nõrgalt saksa keelt ega saanud sakslastega vabalt lävida. Mina olin aina keeltest huvitunud, selles seisnes mu eelis. Nüüd juhtus nii, et poliitilise survega harjunud, üsna hästi saksa keelt valdavale ning suurepäraselt laske- ja killuhaavades orienteeruvale kirurgile tehti äkki ülesandeks läbi vaadata vang number 7.

Ma teadsin, et 1969. aastal tekkis Hessil kaksteistsõrmiku haavand, mis hiljem iseendast armistus. Olin parajasti ainus Berliinis viibiv Briti sõjaväearst, kellel piisas teatavaid gastroskoopiaalaseid kogemusi, seepärast nõustus meie esinduse juht minu ettepanekuga viia patsient vanglast Briti sõjaväehaiglasse uuringutele.

Vangi number 7 haiguslugu koosnes tervelt kolmest köitest, mis kõik käsitlesid ilmselt üht ja sedasama patsienti. Paraku polnud neil köidetel vähimatki pistmist patsiendiga, kellest jutt — Rudolf Hessiga. Märgatud vastuoludest hämmastunud, küsisin vangilt, mis on juhtunud haavadega, mida ta olevat Esimeses maailmasõjas saanud. Sest nagu haigusloos seisis, oli Hess saanud šrapnellihaavu vasakusse kätte ja laskehaava rindkere vasakusse poolde. Viimasel puhul olevat teda opereerinud kuulus saksa kirurg professor Ferdinand Sauerbruch.

Tahtes näha, kas Sauerbruch oli teinud oma tavalise 20×30 cm lõike ja eemaldanud kaheksanda roide, vaatasin ma patsiendi läbi. Kummatigi leidsin ainult kaks haigusloos korduvalt mainitud väikest noahaavaarmi südame piirkonnas. Need haavad oli vang enesetapmist matkides endale kööginoaga ise löönud. Mingeid muid arme tema rinnal ja seljal, roidekahjustuse jälgi ega šrapnelliarme vasakul käsivarrel ma ei leidnud. Patsiendi reageering mu küsimustele oli kummaline. Ta pomises: *«Zu spät, zu spät. . .»* («Liiga hilja, liiga hilja. . .»), läks palatisse ja sulges ukse.

Ruttasin läbi vaatama Hessi rindkere röntgeniülesvõtteid. Ilmselgelt puudusid sealgi laskehaavade jäljed, ainsad nähtavad armid olid jäänud ammu lubjastunud tuberkuloosikolletest. Kopsukude oli terve, kopsuväli puhas ja roided vigastamata.

Hessi kummalisest reageeringust hoolimata mõtlesin ma algul, et teated tema haavatasaamise kohta Esimeses maailmasõjas olid olnud võltsing eesmärgiga teha Hessist sõjasangar. Võtsin siis käsile omaaegsed dokumendid, kus tema haavatasaamised kirjas, ja asusin ühtlasi uurima kõiki üksikasju, mis seondusid ta seletamatu lennuga Inglismaale 1941. aasta mais. Vastavad algmaterjalid asusid Berliinis USA dokumentatsioonikeskuses. Seal leidus ka kokkuvõte Hessi haigusloost, mis oli tehtud mitme sõjaväelaatsareti arhiiviandmete põhjal.

1937. aastal, hulk aega pärast Esimest maailmasõda koostatud kokkuvõttest nähtus, et Rumeenia rindel oli lähedase maa pealt lastud püssikuul läbinud Hessi vasaku kopsu. Edasi kirjeldati šrapnellihaavu tema vasakus käsivarres. Mitme aasta pikkuse ravi järel oli Hess sõjaväest vabastatud, autasustatuna Vaprusemedaliga, mis tavaliselt anti kõigile, kelle sõjaväeteenistuse lõpetas haavatasaamine. Hilisemast SS-i arhiivi materjalist selgus Hessi autasustamine II klassi Raudristiga selle eest, et ta oli viinud oma sõdurid vastase positsioone ründama ja haavata saanud.

Kõik dokumendid pärinesid ajast, mil Hess polnud veel natsipartei liige, tähendab enne võltsimisvajaduse tekkimist. Ka materjali hulk ja mitmekesisus kõnelesid selle ehtsuse kasuks. Veel on Hessi haavatasaamise aegadest olemas tema kirju koju, isale ja emale, kust tuleb esile täiendavaid üksikasju.

Hess sai haavata rindkere vasakusse poolde umbes kolmekümne sammu kauguselt tehtud lasust, kui ta kummargil olles künkanõlvast alla jooksis. Kuul tungis sisse umbes kaks tolli allpool vasakut õlga ja tuli välja vasaku abaluu alt. Operatsiooni kohta pole kuigi palju teada, aga nii palju küll, et kuul oli läbinud vasaku kopsu ülemise ja alumise sagara ning kumbki tuli eraldi kinni õmmelda.

Rudolf Hessi naine Ilse on rääkinud läbiva kuulihaava armidest mehe rinnal ja seljal. Hessi sekretärid, sõbrad ja kaaslased sõjaeelsest ajast, nende hulgas Albert Speer, tõendasid üksmeelselt, et nad olid sellest haavatasaamisest teadlikud. Kõige ilmekamalt kirjeldas selle tagajärgi Ilse Hess, kelle väitel juba mõni meeter ülesmäge kõndi pani Rudolfi hingeldama. Arsti silmis tähendas see, et inimese hingamiselundid on keskmiselt kahjustatud, ta suudab taluda ainult mõõdukat koormust.

Niisiis on ilmselt väljaspool kahtlust, et Hess oli rinnast haavata saanud. Mis puutub killuhaavadesse tema vasakus käes, siis vähemalt üks neist oli olnud nii ränk, et teel laatsaretti röövis verekaotus talt teadvuse. See juhtus veel Läänerindel sõja alguses. Teine, hiljem samasse kätte saadud killuhaav kuulus kergete liiki, haigusloo järgi piisas selle kinniõmblemisest.

Nende arstlike andmete alusel sugenes järeldus, et kui mul on õigus ja vangil number 7 ei leidunud ühegi kirjeldatud haava armi, siis polnud kindlasti tegemist Rudolf Hessiga.

Asunud uurima Hessi käitumise teisi tahke, nägin kohe, et rohkem kui kolmekümne aasta jooksul oli kujunenud tema missiooni käsitlev kindel versioon: kõik pidasid Hessi hullumeelseks. Ajaloolisi ülevaateid kirjutavad inimesed lõid temast pärast kõike juhtunut kujutluse pealtnägijate tunnistuste põhjal. Nõnda sündis täiesti moonutatud pilt: mannetu inimene, omaenda vari, veidrik või koguni päris hull. Kuidas oli säärane mees sobinud Hitleri asetäitjaks ja järglaseks Natsionaalsotsialistlikus Saksa Töölisparteis?

Hessist jääb hoopis teistsugune mulje, kui sirvida «Ingolstadter Beobachterit» ja teisi omaaegseid Saksa ajalehti, SS-i küünilist väljaannet «Meldungen aus dem Reich», toonaste ajaloolaste, näiteks Gisewiuse kirjutisi, William Shireri taoliste teraste vaatlejate arvamusi või Briti luure agentide Winterbottomi ja Roger Chance'i salajasi ettekandeid. Nad kirjutasid mehest, kes polnud kaugeltki mineviku vari, vaid tugev ja toimekas isiksus ning agar poliitikategelane selle hetkeni, mil ta Augsburgist välja lendas. Tema haigusloos ei mainitud kordagi skisofreeniat. Välja arvatud taimetoitlus, ei ulatunud Hessi veidrused hariliku keskklassi sakslase omadest kaugemale. Kõlbluse atroofia oli teda tabanud samal määral nagu tuhandeid ta rahvuskaaslasi. Hessi vaated juutidele ja sakslastele olid üldjoontes tavakohased.

Meid tahetakse uskuma panna, et Rudolf Hessi endine vaimne isa Karl Haushofer oli saatnud salaja kirju Hamiltoni hertsogile, oma sõjaeelsele homoseksuaalpartnerile, ja temalt vastust saamata teda ometi Hessile kiitnud.

Hess omakorda, kes ka olevat hertsogiga varem kokku puutunud, lennanud tema lossi Šotimaale rahuläbirääkimisi pidama! Rahuläbirääkimisi taheti pidada mehega, kes ei vaevunud isegi kirjadele vastama! Lugu toimus «Barbarossa» plaani realiseerimise eel, enne Saksamaa kallaletungi NSV Liidule ja kohe pärast seda, kui Hess oli avaldanud valmidust kohtuda mõne Suurbritannia volitatud esindajaga neutraalsel pinnal(!). Samal ööl pidi Haushofer saama telegrammi oma teiselt korrespondendilt Samuel Hoare'ilt kinnitusega, et Hoare on valmis Hessiga Madridis kohtuma. Oleks telegramm tulnud, võiks Hessi tõesti hullumeelseks pidada. Ons meil põhjust arvata, et õige Hess ikka Šotimaale lendas? Ta ju oli samaks ööks tellinud lennukipileti Stavangeri. . .

Lennuk BF 110D, millega Hess teele asus, kandis pardatähist NJ+C 11. See selgub Willy Messerschmitti arhiivist, Helmuth Kadeni päevikust ja Hessi adjutandi Karl Heinz Pintschi lese märkmetest. Šotimaal maandus aga uhiuus BF 110E pardatähisega VJ+oa, teise seeria voolundi- ja mootorinumbriga. Suurbritannias olevad lennuki säilmed tõendavad seda. Imelik, et keegi pole neid vaadanud, samuti kui ükski kirurg pole lugenud vangi number 7 haiguslugu!

Keegi ei ole tutvunud ka BF 110 lennuomadustega. Vastasel korral oleks selgunud, et lisakütusepaakidega varustatud lennuki lennukaugus optimaalsetes oludes oli 870—1200 miili, olenevalt alatüübist. Kui ma olin sellest oma 1979. aastal ilmunud raamatus kirjutanud, teatas Messerschmitti firma muuseumi juhataja Ebert lennundusajaloolastele, et Me(BF)110D ja E maksimaalne lennukaugus optimaalsetes oludes oli 1400 km ehk 870 miili, kuid vahemaa Augsburgist üle Kölni ja Haagi Glasgow'sse kõigest 1335 km ehk 830 miili. Vaevunuks Ebert mu raamatu läbi lugema, siis ta oleks näinud seal piloodi oma käega tähistatud lennukaarti, mille järgi retke pikkus oli üle 1260 miili.

Pealegi ei startinud Hess Augsburgist lennukiga, millel olid lisakütusepaagid. Teda on otse väljalennu eel õhtuhämaruses lennuki taustal pildistatud, ja paake ei paista kusagilt. See ülesvõte seisis Eberti kirjutuslaual seni, kui ilmus minu raamat, et sealt siis kaduda. Foto algeksemplar aga on adjutant Pintschi lese käes ja seda saab praegugi näha. Šotimaale lennanud VJ+OQ viskas lisakütusepaagid alla kohe pärast piiri ületamist. Ühe paagi leidis Šoti traaler Clyde'i jõest.

NJ+C 11 piloot ei lennanud kütuse kokkuhoiu seisukohalt parimal kõrgusel, sest vastavalt Saksa õhusõidueeskirjadele tuli tal Müncheni, Kölni ja Amsterdami piirkonnas kõrgust muuta. Kahtlemata pidi VJ+OQ-1 olema tõhus kütusevaru, et väga suure kiirusega üle Šotimaa lennata. See selguski pärast hädamaandumist: ekspertide hinnangul oli veerand kütust veel alles. Aga siis ei olnudki tal lisapaake vaja, lend ju kulges Taanist Aalborgist Šotimaale. . .

Ajaloolased Andrade ja MacRoberts on lennukitehaste tarnenimekirjade põhjal kindlaks teinud, et VJ+OQ toimetati Aalborgi otse konveierilt ja proovilend tehti ülepeakaela. Kere üks pool jäigi maskeerimisvärviga katmata ning pardakuulipilduja masinaõlist puhastamata. NJ+C 11, millega õige Hess Augsburgist välja lendas, oli ammu kasutusel olnud. See paistis kas või voolundi värvist ja kere lappidest. Hess oli oma õhusõidukiga lennanud

Vahemere kohal ning sooritanud paarkümmend treeninglendu aastas Põhja- ja Balti mere kohal juba hulk aega enne seda, kui Haushofer vihjas oma ühendusele Hamiltoni hertsogiga.

Mis siis ehtsa Hessiga juhtus? Vastuse saamise lihtsaim moodus on vaadata tollaseid Saksa õhuvaatlustalituse lendude registreerimise žurnaale ja radarijaamade valvepäevikuid. Viimastest nähtub, et NJ+C11 lendas üle Hollandi rannajoone ning kadus ekraanilt neljakümne miili kaugusel. See andis alust enneaegu väita, et lennuk kadus mere poole. Kuid Šotimaale lennanud VJ+OQ piloodi tähistatud lennukaardilt selgub, et lennuk ületas Hollandi rannajoone Amsterdamist läände jäävas punktis, lendas enne paralleelselt Saksamaa põhjarannikuga ja pööras alles pärast uuesti põhja. Selle ajaga pidanuks ta läbima kogu Saksa radarisüsteemi ja teda oleks märgatud. Aga ei! Järelikult niisugust lendu ei toimunud. Vaatluspostide tähelepanekuid kinnitavad radarijaamade andmed. Lennu marsruuti võltsiti.

Briti radarijaamad avastasid idast, otse Aalborgi suunalt tuleva lennuki. Teades BF 110 maksimaalset lennukaugust, ei uskunud Briti lennuväeministeeriumi spetsialistid ega lendurid, et see võinuks enne Saksamaalt nii kaugele põhja lennata, aga nende arvamust ei võetud kuulda.

Piloot ise seletas, et ta olevat lennanud mööda ristkülikut edasi-tagasi, oodates salajast raadiokiirt, mis juhataks ta Põhjamere kohalt Šotimaale Dungaveli. Tema sõnul pidi see raadiokiir lähetatama Berliinist Dungaveli. Berliinis aga polnud jaama, mis võinuks sellise kiire välja saata. Nii et salajase raadiokiire lugu oli vale.

NATO väejuhatuse piloodid on uurinud kõnealust lennumarsruuti igasuguse eelinfota ja tulnud järeldusele, et see on algusest lõpuni fantaasia vili. Arvatavasti koostati marsruut eesmärgiga võita aega ja luua kujutlus, et kõik klapib õige Hessi lennu üksikasjadega.

Isegi lennuülikond, mida tükk aega Spandaus hoiti, võib palju rääkida. Leidnud, et tema lennuülikond on varastatud, laenas õige Hess ülikonna Kadenilt. See oli talle liiga suur, ta on sellega pildistatud enne lennukisse asumist. Ülikonna põuetaskule oli kirjutatud Kadeni nimi. Kuid Spandaus hoitud ülikonnal, mida peeti ehtsaks Hessi lennuülikonnaks, seda nime polnud.

Igatahes ei võetud Briti õhujõudude kahtlusi kuulda, kui nn. Hess oli Šotimaal maandunud ja valmistati ette tema kohtumist Winston Churchilliga, kes justkui polevat olnud kohtumisest põrmugi huvitatud. Selles loos on mitu üldsusele teadmata, kuid paljutähendavat üksikasja. Ametliku versiooni järgi olevat Hessi ära tundnud Yvone Kirkpatrick. Kuid on olemas ka mitteametlik, risti vastupidine versioon.

Kui Briti sõjaväearst kolonel Graham Gibson Hessi esimest korda läbi vaatas ja oma arvamuse Churchillile saatis, sai ta vastuseks telegrammi palvega kinnitada, et patsiendi rinnal ei ole arme! Tähendab, Churchill teadis juba 13. mail 1941, et tõenäoliselt on tal tegemist Hessi teisikuga. Sama aasta 19. mail kell 11.30 väljus Londoni Towerist Briti luureohvitser Frank Foley, mees, kes rääkis vabalt saksa keelt ja mõtles saksa keeles ning tundis Hessi isiklikult. Pärast kohtumist kinnipeetuga esitas ta oma esimese, käsitsi kirjutatud raporti. Foley' sekretär on veel elus. Ta ei tea raporti täpset sisu, aga mäletab, et see ei meeldinud Churchillile, kes käskis

Foley'l mitmeks nädalaks n.-ö. vangipõetajaks jääda. Edaspidi tuli sekretäril helilindilt maha kirjutada «läbinisti seosetut ja labast juttu», rääkija ei suutnud paari sõnagi ritta panna ja «oli kahtlemata arust ära».

Foley jagas oma kahtlusi Chance'iga, kes oli varem kaks nädalat õige Hessiga koos olnud, tegi ettepaneku asjas üheskoos selgusele jõuda. Kuid Chance'il ei lubatud Hessi külastada, ehkki ta oli luuretalituse nõunik. Chance omakorda rääkis sellest Winterbottomile, kes kunagi oli tõelist Hessi intervjueerinud. Ent temalgi keelati vangi külastada.

Mees, kellest juttu, kugistas ahnelt kõike, isegi traditsioonilist briti *curry*'t, kuigi Hess oli taimetoitlane. Pilbaskõhn vang osutus esimesel arstlikul läbivaatusel olevat 182 cm pikk, tema kaaluks mõõdeti 62 kilo. Õige Hess oli pisut lühem ja raskem. Peale selle ei osanud teisik reketit käes hoida, kuigi Hess oli kirgilik tennisist. Tema maneerid olid nii tahumatud, et teda ümbritsevad keskklassi ülakihtidest pärinevad Briti kaardiväeohvitserid märkisid seda hämmastusega oma päevikutesse. Kõige imelikum oli, et vang keeldus vahetamast isegi väga musta aluspesu. Õige Hess seevastu oli kaks korda päevas puhta särgi selga pannud. Teisik vassis oma sünnipäeva, ei teadnud, mitu õde tal on, ja mõtles neid juurde. Omamata mingit kujutlust natslikul Saksamaal ja kogu maailmas toimuvatest sündmustest, vabandas ta end teeseldud mälukaotusega. Tema ainus seni säilinud intervjuu üleskirjutus käsitleb nn. läbirääkimisi sir John Simoni ja parun William Maxwell Aitken Beaverbrookiga. Nende läbirääkimiste üleskirjutuse originaal ja teised täiesti salajased kirjad, mis Churchill ja lord Weagram saatsid Kanada peaministrile Mackenzie Kingile, olid välisministeeriumis kuidagiviisi kaotsi läinud. Mina leidsin need üles. Olen korduvalt palunud luba nende avaldamiseks, kuid pole seda seni saanud. Neist nähtub, et vang luges ette mõne koha kolmekümne kahe lehekülje pikkusest masinakirjatekstist — omamoodi instruktsioonist, mis ta oli Šotimaale kaasa toonud. Kuid ka see dokument mõjus väga puudulikuna. Vang pidi olema ainult kuller, kellel lubati tema kaudu üleantavat läkitust ette lugeda, ilma paberita ei suutnud ta sõnagi lausuda.

Kõige kujukamad on lord Weagrami kirjad lord Willingdonile ja Mackenzie Kingile. Lord Weagram arvas, et Churchillil ei olnud tegemist õige Hessi, vaid variisikuga. Edasi mainib ta kuue Briti poliitikategelase vangistamist ööl vastu 11. maid 1941 ja neljateistkümnele inimesele, nende seas Westminsteri hertsogile tehtud hoiatust. Hertsog Bickley pandi oma vaadete pärast tegelikult koduaresti. Tuntuim neist oli kahtlemata Inglise Panga president Norman Montagu, kes keeldus erru minemast. Isegi Chruchill ei saanud temast jagu, kuigi tahtis Montagu' asendada Kanada Panga presidendiga!

On teada, et Hessi nimel oli läbirääkimisi pidanud Wilhelm Jaenecke oma esindaja Pfeifferi kaudu. Rootsi kuningaperekonna, Mountbattenite hõimlaste egiidi all pidas läbirääkimisi ka firma «Mount Stuart» Iirimaal, Stockholmis ja San Franciscos, kus toimus Dresdeni Panga ja Saksa Panga esindajate kohtumine Inglise Panga juhtidega. Neis läbirääkimistes osales lord Halifaxi rühmitus: lordid Lothian ja Londonderry, samuti lord Mountbatten. Saksamaaga saavutati leppimus rahandusküsimustes, mis nägi muuseas ette temalt väljamõistetavaid reparatsioone, ja kaubanduskokkulepe eesmärgiga avada Briti kolooniad ühistele Briti—Saksa investeeringutele ning

tagastada Saksamaale tema endised koloniaalvaldused. Saksamaa pidi «legaliseerima» Tšehhoslovakkia ja Poola anastamise ning — lord Weagrami sõnul — saama vabad käed «Venemaa euroopastamiseks ja stabiilsuse saavutamiseks Balkani poolsaarel, mille pärast Suurbritannia on eriti ärevil».

Gruppi, mis kavatses kuningalt paluda Churchilli errusaatmist pärast seda, kui Alamkoda on talle umbusaldust avaldanud, kuulusid kaks Hamiltoni — Rev Hamilton, kes oli Hitleril enne sõda külas käinud, ja kindral Jan Hamilton, kes ka oli Hitleriga enne sõja algust kokku puutunud. Võib-olla sai lend Hamiltoni hertsogi juurde teoks põhjusel, et ta vahetati ära kindraliga, kellel samuti oli Šotimaal mõisaid?

Saksamaa poolelt aitas Stockholmi kohtumisi korraldada SS, järelikult ei osalenud seal ükski vastupanugrupp ja läbirääkimised olid märksa ametlikumad, kui praegu mööndakse. Ühtlasi on teada, et Janecke tegutses Wilhelm Canarise, samuti Heinrich Himmleri ja Reinhard Heydrichi huvides ning andis teavet inglastele Briti poliitikasse sekkuva kaukamehe William Tree ja oma sekretäri Markuse kaudu, kellest sõja lõpuks sai Briti luure palgaline agent.

Tekkis uskumatult keeruline olukord. Nähtavasti oli Himmler läbirääkimistest sama hästi informeeritud kui Hitler. Von Hassel on üles kirjutanud Himmleri esindaja Karl Langbehni küsimuse Rahvusvahelise Punase Risti presidendile Burckhardtile: «Kas te arvate, et rahu Inglismaaga oleks võimalik, kui Hitleri asemele tuleks Himmler?»

Jaeneckelt võis Himmler saada läbirääkimiste kohta täieliku ülevaate, kaasa arvatud viimane istung kokkulepete allakirjutamiseks, mis kavatseti korraldada Stockholmis 1941. aasta mai lõpus ja kus Hess pidi kohtuma lord Mountbatteniga. Kui Hess oleks läbirääkimiste ettevalmistused edukalt lõpule viinud (Hitler pidanuks varju jääma, et Briti avalikkus rahuettepanekut tagasi ei lükkaks), siis oleksid Hess ja Hitler olnud kõigutamatud. Meenutagem, et kogu sõja kestel püüdis Himmler varmalt, aga ettevaatlikult kasutada Hitleri iga viga, et võtta ülemjuhatust oma kätte. Uus jõudude paigutus ei vastanud üldsegi tema eesmärkidele. Kas Himmler saatis Hessi teisiku Hamiltoni hertsogi juurde, püüdes nurjata ametlikke rahuläbirääkimisi, mis võib-olla tammusid paigal põhjusel, et Hitler mängis ikka oma osa? Kas tema pani variisiku inglastele söödaks välja? Kui nii, siis kes selles mängus veel kaasa lõid? On alust arvata, et Göring teadis sellest hiljemalt samal ööl, mil lend pidi toimuma. Seda tõendavad telefonikõneluste lindistused, mis Göring pidas Willy Messerschmitti ja Saksamaa põhjarannikul paiknenud ründelennukite Me 109 eskadrilli komandöri Adolf Gallandiga. Järgmisel päeval Hessi kadumisest kuuldes avaldas Göring küll imestust. Galland aga on ajaloolasele Frenkelile öelnud, et Göring saatis ta Hessi alla tulistama 10. mail 1941 tükk aega enne kella 19.30. (Oma mälestusteraamatu *«Die Ersten und Letzten»* («Esimesed ja viimased») esimeses väljaandes väitis ta, et oli kaks tundi hilinenud ega saanud käsku täita. Galland jättis loo lõpuni rääkimata, aga kui ilmus minu raamat, siis üritas enesetappu.) Pärast neid sündmusi võttis Himmler Hessi adjutandi Pintschi ja Jaenecke, keda ähvardas reetmissüüdistus, oma kaitse alla. Vaevalt saadakse kunagi teada mõlema poole reetlikust tegevusest, liiatigi kui Suurbritannia valitsevad ringkonnad selles osalesid. Ainult üks asi tundub kindel: inglased tõid Nürnbergi Hessi teisiku. Mingil põhjusel ta peamiselt vaikis. Vahest oli teda ähvardatud. Kuigi ta ütles advokaat Nevele ja veel

ühele juristile, et ta ei ole Hess, ei pööratud sellele tähelepanu, teda peeti hullumeelseks. Magnetlindile on jäädvustatud Göringi repliik: «Rääkige meile oma saladusest!» ja tema pidevaid pilkeid Hessi aadressil, samuti Rosenbergi repliik: «Kes see on?» — «Hess.» — «Kas te mõtlete meie Hessi?» Millist muud Hessi võidi siis mõelda?

Albert Speer, kes oli koos väidetava Hessiga Spandau vanglas istunud, vaidles minuga pärast mu paljastust ühes Austraalia raadio saates. Olles meelde tuletanud, et kõigi nende aastate jooksul polnud vang number 7 öelnud midagi sellist, mida võinuks öelda ainult Hess, tegi ta äkki saja kaheksakümne kraadise pöörde. «Ei, see oli kindlasti Hess,» leidis Speer siis jälle. «Baldur von Schirach ütles mulle, et see on kindlasti tema!» Mispärast? Kes seda 7. vangilt küsis?

Enne Nürnbergi protsessi ja selle alguses hoidsid inglased kõiki Hessi isikut puudutavaid materjale oma käes, ei lasknud talt isegi sõrmejälgi võtta, leides, et selleks puudub vajadus. Minu teada oli Hess ainus vahialune, kes seda protseduuri läbi ei teinud. Huvitav seik juhtus otse protsessi eel, kui vangi vaatas läbi Kanada psühhiaater doktor Cameron, keda USA Luure Keskagentuur muide kasutas konsultandina tahtejõudu nõrgestavate ravimite manustamise alal. Doktor Cameron kutsuti Allen Dullese juurde, kes palus talt vangi vaimse seisundi hinnangut ja tema isiku kindlakstegemist!

Gordon Thomas on kirjutanud raamatu doktor Cameroni elust. Thomase järgi palunud Dulles arstil uurida patsiendi rindkeret, leidmaks sealt Esimese maailmasõja aegseid arme. Dulles oli kindel, et õige Hessi tappis Churchill. Kahjuks ei saanud psühhiaater vangi läbi vaadata, sest see oli parajasti käeraudadega laua külge aheldatud. Seda ei õnnestunud teha ka kaheteist-kümneliikmelisel rahvusvahelisel arstide grupil, kes küll teatas, et patsient võib kohtu ette astuda. Siis kutsus Dulles kohale Ameerika kirurgi Gurevichi, kes oma läbivaatuse tulemusi fikseerides kirjutas, et vangil polnud ei laske- ega killuhaavade arme. Gurevichile Dulles ei rääkinud, et ta arvab tegemist olevat vale-Hessiga: Gurevich ju ei seisnud LKA teenistuses, vaid oli kõigest vanglakirurg.

Kogu Nürnbergi protsessi ajal simuleeris vang number 7 mälukaotust, mida ta oli korduvalt teinud ka Inglismaal. Kohtualune ei tundnud ära ei Göringit ega tema sekretäre isegi pärast seda, kui neid oli talle vastu tema tahtmist esitletud. Oma segase, seosetu kõne tribunalis lõpetas ta sõnadega, et on alatusega hakkama saanud ja kannab vastutust Hitleri järgimise eest. Ta keeldus külastajaid vastu võtmast ja kohtus Ilse Hessiga esimest korda alles siis, kui oli 1969. aasta augustis kaksteistsõrmiku haavandi tõttu surmasuus. Paljude aastate kestel ei nõustunud vang number 7 teiste vahialustega isegi rääkima, öeldes, et säärased jutuajamised ja meenutused on keelatud. 1987. aasta märtsis teatas Hessi perekond: neile olevat vihjatud, et Mihhail Gorbatšov on valmis Rudolf Hessi vabastama. Kui vang number 7 sellest kuulis, ütles ta prantslasest vangivalvurile: «Mina siit eluga ei pääse.»

17. augustil 1987 teatati tema surmast. Kõigepealt öeldi, et ta olevat leitud poonult aiamajast. Pärast lisati: poomisvahendina kasutas enesetapja laualambi pikendusjuhet.

1988. aasta mais ilmus mu teine, täiendatud raamat pealkirjaga «Rudolf Hess.

Kahe mõrva lugu». Tänu oma kontaktidele sõjaväeluurega M.1.6 olin ma saanud Cameroni teostatud patoanatoomilise ekspertiisi otsuse (Cameron oli ainus patoanatoom, kellel lubati surnut lahata), ja kolm Briti sõjaväepolitsei raportit. Neis raportites sisaldusid vangivalvurite tunnistused. Samuti läks mul korda saada lahkamist käsitlev teine otsus, mille oli koostanud Müncheni patoanatoom Wolfgang Spann pärast laiba väljaandmist lahkunu perekonnale(?). Sellest kõigest järeldasin ma, et tegemist oli puhtakujulise mõrvaga.

Saatsin oma käsutuses oleva materjali Suurbritannia peaprokurörile, kes omakorda informeeris Scotland Yardi minu süüdistuste tõsidusest. Tõendite uurimine tehti ülesandeks Hovard Jonesile, kes otsustas mõne kuu pärast alustada mõrvajuurdlust, millega pidi kaasnema ohvri isiku tuvastamine. Selle otsuse mõju Briti välisministeeriumile oli kujuteldamatu. Juba varem oli mind peetud omamoodi Machiawelliks, nüüd hakati mind sõimama kõigis Briti välisesindustes.

Suurem osa tõendeid oli saadud laiba ülevaatuse ja lahkamise tulemusena. Sinna kuulus ka horisontaalne n.-ö. ripp-punktita triip vangi kaela ümber, mis näitas, et silmus polnud raskuse mõjul kokku tõmbunud, ja välistas poomise. Kahe silma vahele oli jäetud suur verevalum vangi kuklas — väga tugeva hoobi jälg. Unustati ka tõsiasi, et vahemaa põrandalt aknariivini, mille külge vang olevat ennast poonud, oli kõigest 145 cm, kuid tema kasv 182 cm.

Algas kassi ja hiire mäng. Vastuseks parlamendiliikmete küsimustele teatas välisministeeriumi esindaja: «Vang leidis silmuse, mis oli juba aknariivi külge seotud, pani selle ümber kaela ja heitis põlvili, ennast ühtaegu üles puues ja kukalt vastu aknalauda lüües.» Kui selgus, et sapöörid olid aiamaja akent kohe pärast vangi surma pildistanud ja sealt ei paistnud aknariivi külge kinnitatud pikendusjuhet, siis järgnes uus avaldus: «Meil on tegemist ebatüüpilise poomisjuhtumiga.»

Kas on olemas tõendeid, mis viitavad mõrvarile? Ma ei taha sündmuste käiku kiirendada ega Scotland Yardi ennetada, kui viimasel kunagi lubatakse uurimist jätkata. Ütlen ainult, et kahest mehest, kelle vastu Scotland Yard huvi tunneb, on üks Briti vangivalvur, teine ameeriklasest vanglakorrapidaja. See oli must lugu, mis muutus veel mustemaks Briti sõjaväekuberneri tegevuse tõttu. Kuberner ei lubanud teha vereanalüüsi ega sündmuspaika pildistada, vaid andis väga kahtlustäratava käsu kõrvaldada kõik vahendid, mida oli enesetapuks kasutatud, ja aiamaja maha põletada.

Mis puutub vangi isikusse, siis Briti valitsus ei teadnud, et minu käsutuses on lahkamise andmed ja ülesvõtted, mis ma sain doktor Spannilt. Valitsus jätkab valetamist ning satub seetõttu üha naeruväärsemasse olukorda. Algul tõendati, et kuuldustest hoolimata leiti laibal laske- ja killuhaavade arme. Seejärel teatas Geoffrey Howe, et jutt on ühest kuuliarmist surnu rinnal. Kui talle öeldi, et lahkamist käsitlevas dokumendis sellele ei viidatud, selgitas Howe: surma põhjuse seisukohalt polnud sellel ju vähimatki tähtsust.

Ajakirjanik Duff Hart Daves arvas, et kui laibal avastati üksnes kuuli sisenemise arm, siis pidi kuul lahkamise käigus üles leitama. Nüüd otsis Howe kähku välja kellegi anonüümse eksperdi, kes oli vangi läbi vaadanud 1979. aastal, pärast minu raamatu ilmumist, ja leidnud ka kuuli väljumist tähistava armi. Nõnda, et siitpeale manipuleerisid ametivõimud anonüümse

eksperdiga. Too oli valmis vande all tõendama, et kuuliarmid olid vangi rinnal ja seljal. Patoanatoomid lihtsalt unustasid selle pisiasja. . .

Siis sekkus vaidlusse professor Spann, öeldes, et tema küll laske- ja killuhaavade jälgi ei leidnud. Professor Hassecker Utrechtist, maailmakuulus laskehaavade ekspert, toetas täielikult minu järeldust, et vang võis olla kes tahes, ainult mitte Rudolf Hess.

Saatsin ametiisikutele ja ajakirjandusele lahkamisprotokolli koopiad, kust nähtub, et laibalt ei leitud laske- ega killuhaavade arme, küll aga tõendasid mitmed märgid, et tegemist on mõrvaga.

Välisministeeriumi ja ministri reageering oli tähelepandav. «Me kinnitame endiselt, et meie anonüümne ekspert leidis omal ajal kuuli väljumise ava armi vangi seljal. Kui oli olemas väljumisava, siis pidi olema ka sisenemisava.» (!!) Kahju, et mina sellele ei mõelnud. . .

Sir Frank Roberts, kes 1941. aastal tegeles kõigi Hessi puudutavate dokumentidega, on öelnud: «Olin vapustatud, nähes Hessi 1970. aastail Berliinis. Tundsin, et on toimunud midagi kohutavat, ja lahkusin raske eelaimusega.» Alles hiljaaegu luuretalituses teeninud parun von Massenbach kirjutas ajalehes «Independent Newspaper», et tema kunagine kolleeg Peter Parker pidanud ükskord täitma raske ülesande — n.-ö. hukkama oma äia parun von Gottliebi. Venemaa nõudnud Gottliebi väljaandmist kuritegude eest, mis ta oli seal Teise maailmasõja ajal sooritanud. Moskvasse teatatud, et Gottlieb olevat mõni aeg tagasi surnud. Tegelikult läks teda vaja andmete kogumisel NSV Liidus tegutsenud Saksa agentide kohta. Parker oli öelnud tähendusrikkad sõnad: «Vastast tuleb alati petta. Vastane peab uskuma, et Gottlieb on surnud ja Hess elus.»

Mina arvan, et kui NSV Liit poleks teinud ettepanekut vabastada vang number 7, ähvardades sel kombel esile tuua, et Briti võimud olid ennast kõigi nende aastate jooksul Nõukogude veto taha varjanud, siis sureks ta nüüd hariliku südameataki tagajärjel.

POLIITIKA 2 1991

SISUKORD

Avaldus 2
Läkitus ÜRO Peasekretärile Tema Ekstsellentsile härra Perez de Cuellarile 3
U. MERESTE — Erastamine ja hüvitamine 4
J. SILLASTE, J. KAARMA — Privatiseerime kõigepealt inimese 10
J. TAMMARU — Kodurahu eeldused 19
J. BORODAI — Kellele peab kuuluma maa 26

VÄLISKOMMENTAATORI VEERUD
A. VILO — Liisk on langenud ehk Poola 40

POLIITILISE MÕTTE AJALUGU
E. LAAMAN — Eesti ühiskond 46
HENRY ALFRED KISSINGER 61

B. PETROVSKI — Võim ja tervis 71
H. THOMAS — Rudolf Hess. Kahe mõrva lugu 81
L. ABRAMJAN — Perestroika nagu karneval 91

Ainult venekeelses väljaandes:
A. MICHNIK — Natsionalism, magav koletis
L. MERI — Elu võimalikkusest poliitikas

TALLINN * EKP KESKKOMITEE KIRJASTUS